

SSAI

SOCIAL SCIENCE AND INNOVATION

JOURNAL

Vol.3 Issue 1

ISSN
2992-9180

IF (IMPACT FACTOR)
11.5 / 2025

額の見方

800円
500円
200円

5 March 2026

**Tolipov Fayzulla
Saidovich**

Researcher of the National
University of Uzbekistan,
Associate professor of the
Fiscal Institute under the
state tax committee

**Толипов Файзулла
Саидович**

Ўзбекистон миллий
университети
тадқиқотчиси,
Давлат Солиқ Кўмитаси
хузуридаги Фискал
институт доценти

**Толипов Файзулла
Саидович**

Научный сотрудник
Национального
университета
Узбекистана,
Доцент финансового
института при
Государственном
налоговом комитете

БИЗНЕС ВА ТАДБИРКОРЛИКНИНГ МОҲИЯТИ ВА РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР

ANNOTATSIYA: Мақолада бизнес ва тадбиркорликнинг бозор иқтисодиёти шароитида аҳоли турмуш тарзини юксалтиришнинг муҳим шарти эканлиги, унинг мазмуни, шаклланиш ҳамда ривожланиш тарихи масалалари ёритилган. Унда мазкур соҳанинг жаҳон тарихий тараққиётида тутган ўрни, ғарб ва маҳаллий олмиларнинг бу борадаги қарашлари масалалари тарихий адабиётлар асосида таҳлил этилган. Шунингдек, мақолада тадбиркорликнинг назарий асослари тарихий аспектда асосланган, ҳамда тарихий нуқтаи назардан тадқиқ этилган, унинг ижтимоий-иқтисодий функциялари ва вазифалари ўрганилган.

KALIT SO‘ZLAR: бизнес, тадбиркорлик, моҳият, шаклланиш тарихи, ривожланиши, ғарб, маҳаллий, назарий, олим, қараш, иқтисод, даромад, фойда, тарихий давр.

НЕКОТОРЫЕ СООБРАЖЕНИЯ О СУЩНОСТИ И ИСТОРИИ РАЗВИТИЯ БИЗНЕСА И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

АННОТАЦИЯ: В статье освещается что бизнес и предпринимательство являются важным условием улучшения образа жизни населения в условиях рыночной экономики, ее содержание, история становления и развития. В ней на основе исторической литературы анализируются роль этой сферы в всемирно историческом развитии, взгляды западных и отечественных ученых на этот вопрос. Также в статье освещаются теоретические основы предпринимательства, который опираются на исторический аспект, и исследуются с исторической точки зрения, изучаются его социально-экономические функции и задачи.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: бизнес, предпринимательство, сущность, история становления, развития, запад, местный, теоретический, ученый, взгляд, экономика, доход, прибыль, исторический период.

SOME CONSIDERATIONS ON THE ESSENCE AND HISTORY OF DEVELOPMENT OF BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP

ABSTRACT: The article highlights that business and entrepreneurship are an important condition for improving the lifestyle of the population in a market economy, its content, history of formation and development. Based on historical literature, it analyzes the role of this sphere in world historical development, the views of Western and domestic scientists on this issue. The article also highlights the theoretical foundations of entrepreneurship, which are based on the historical aspect, and are studied from a historical point of view, its socio-economic functions and tasks are studied.

KEY WORDS: business, entrepreneurship, essence, history of formation, development, west, local, theoretical, scientist, view, economy, income, profit, historical period.

КИРИШ

Тадбиркорлик бу, хўжалик юритишнинг шундай ташкилий-ҳуқуқий шаклики, унда мулк эгаси бир шахс, оила ёки жамоа бўлиши мумкин. Улар тадбиркорлик субъекти фаолиятдан келган даромадни барчасига тўлиқ эгаллик қилади, қолаверса бизнесдаги хавф-хатар ва таваккалчилик учун ўша субъектнинг якка ўзи жавобгар бўлади. Тадбиркорликнинг ушбу шакли

чакана савдода, умумий овқатланиш соҳасида, реклама соҳасидаги бизнесда, маиший хизмат, фермерликда, тиббиёт амалиётида ва ҳунармандчиликда кўпроқ учрайди [1. 23].

Тадбиркорликнинг тарихи ва моҳиятига эътибор қаратилса, мутахассиларнинг таъкидлашларича, «тадбиркор» ва «тадбиркорлик» тушунчалари илк бор XVII аср ва XVIII аср бошларида яшаган англиялик Ричард

Кантильон томонидан муомалага киритилган, кейинчалик XVIII аср иккинчи ярми-ХІХ аср бошларида янада такомиллаштирилганлиги Ё. Абдуллаев ва Ф. Каримовлар томонидан таъкидланади [2.18-19]. Муаллифларнинг фикрларини давом эттирган ҳолда, айтиш жоизки, агар тушунчани иқтисодий нуқтаи назардан таҳлил қилсак, тадбиркорлик бу – капитал (маблағ) сарфлаб товар ва хизматлар яратиш билан фойда олишга қаратилган иқтисодий фаолиятдир. Ўзбекистон Миллий Энциклопедиясида қайд этилганидек, “Тадбиркорлик бу – қонунда белгиланган мулкчилик субъектларининг фойда олиш мақсадида таваккал қилиш ҳамда мулкий жавобгарлик асосидаги ташаббускорликка асосланган иқтисодий фаолиятдир. Тадбиркорлик ноёб қобилият, ер, меҳнат, капитал, ахборотлар билан бир қаторда иқтисодиёт ва ишлаб чиқаришни юксалтиришнинг бош омилларидан бири ҳисобланади”, дейилган. Рус тилининг изоҳли луғатида эса бизнес деганда даромад, фойда келтирадиган тадбиркорлик фаолияти тушунилади. Бирор нарса билан иш олиб бориш, даромад олиш, шунингдек фойда олиш, деб таърифланган [3. 45].

АСОСИЙ ҚИСМ

Тарихдан аёнки, тадбиркорликка асосланган назарий қарашлар дастлаб, Ғарбда бошланган бўлсада, аммо унинг моҳияти ва ривожланишига таалуқли билимлар Шарқда таркиб топиб, сўнгра Ғарбда

ривожланганлигига гувоҳ бўлиш мумкин. Бу борада масалан, М.Насритдинова ва О.Ахмедовлар жаҳон тарихий тараққиётида тадбиркорлик фаолиятининг 5 та асосий фарқланувчан даврини кўрсатиб, уларни қуйидаги муҳим тарихий даврларга бўладилар:

1) *Тадбиркорликнинг техник қуролланиш даври: (1820-1900 йилларни ўз ичига олган)* ушбу даврда барча саноат соҳаларида инқилобий ўзгаришлар, янги техник воситаларига асосланган ишлаб чиқариш бунёдга келди;

2) *Оммавий ишлаб чиқариш даври: (1900 йилдан бошлаб ХХ асрнинг 30-йилларини ўз ичига олади)* бу давр тадбиркорлик фаолиятининг асосий йуналиши оммавий ишлаб чиқаришни тобора самарали шаклда барпо этишга ва маҳсулот таннархини камайтириш борасидаги уринишлар билан ифодаланади;

3) *Оммавий айирбошлаш даври: (ХХ асрнинг 30 йилларидан то 50-йилларигача давом этган)* бу даврда тадбиркорлик фаолиятида асосий эътибор ишлаб чиқаришдан бозор талаблари, харидор эҳтиёжлари сари йуналтиришни талаб этган даврдир. Айнан шу даврда илк маркетинг наза-рияси амалий қарор топган;

4) *Юқори индустрлашган давр: (ХХ аср 50-йилларидан - 70-йилларининг ўрталаригача бўлган муддатни ўз ичига олади)* яъни бу давр тадбиркорлик фаолияти ривожланиш соҳалари, даражасини кенгайтириши билан ажралиб туради;

5) *Замонавий тадбиркорлик даври: (XX аср 70-йилларидан бошлаб то ҳозиргача бўлган тарихий даврдир)* бу давр соҳада вужудга келган янги ўзгаришлар жараёнини ўз ичига олади. Бу даврда тадбиркорлик ва бизнес кенг кўламда халқаро тус олди ва бу тобора интернационаллашув, инновацион технологиялар жараёни сифатида ривожланди [4. 12-13].

Шу ўринда қайд қилиш жоизки, соҳанинг Ўзбекистондаги тарихий тараққиёти ҳам эътиборга молик бўлиб, уни иқтисодчи олим А. Қулматов қуйидаги 3 та тарихий даврга бўлади:

1. *Подшо Россияси империяси ҳукмронлиги даври (1865-1917 йй);*

2. *Собиқ совет давлати ҳукмронлиги даври (1917-1991 йй)*

3. *Ўзбекистон мустақиллиги даври* [5. 123-124].

Тадбиркорлик тушунчасининг моҳияти хусусида сўз кетганда, яна бир изоҳда тадбиркорлик- жисмоний ва юридик шахслар доимий асосда амалга оширадиган эркин ишлаб чиқариш ёки тижорий фаолият туридир, дея қайд қилинса, иккинчи бир таърифда тадбиркорликни нафақат бандлик, балки иш берувчи, иш билан таъминловчи сифатида ҳам эътироф этилади. Иқтисодчи олимлар А.Ўлмасов ва М.Шарифхўжаевлар тадбиркорликни биргина даромад олиш мақсадидаги фақат пул топиш эмас, балки моддий неъмат яратувчанликка қаратилган фаолият орқали даромад олиш

омилидир, дея таъкидлайдилар ҳамда яна ўз фикрларини давом эттириб, тадбиркорликни шунчаки биргина фаолият эмас, балки даромад олишга мўлжалланган иқтисодий фаолият, дея таърифлайдилар, Уларнинг фикрича, агар у фаоллашмаса, иқтисодий ўсиш рўй бермаслигини асослайдилар ҳамда айнан тадбиркорликнинг сифат жиҳатига ҳам алоҳида эътиборни қаратадилар [6. 192].

Энди бизнес тушунчаси ва унинг моҳияти хусусида. Қайд этилишича, бизнес бу пул топиш асосида, фойда олишни кўзлаган ҳолда маълум иқтисодий фаолият бўлиб, адабиётларда унинг фаолият кўламига қараб, йирик, ўрта ва майда турларга бўлиниши таъкидланади. Э. Эгамбердиев ва Х. Хўжакуловларнинг ёзишича, “Бизнес - бу рухсат этилган, жамият аъзоларига наф келтирувчи фаолият билан шуғилланиб даромад топишдир. Бизнес кенг маънода қонуний йўл билан даромад топишга қаратилган фаолиятдир”. Янада кенгроқ маънода тушунчани илмий жиҳатдан изоҳланса, бизнес (инг. “business”) инглизча сўз бўлиб, даромад ёки бошқа наф келтирадиган хўжалик (касби, машғулот тури), фойда олиш мақсадлари кўзланган ва қонунларга хилоф бўлмаган ҳар қандай ташкилий фаолиятдир, дейди А. Қодиров ва А.Турсунов [7. 13].

Ўзбекистон Миллий Энциклопедиясида бизнес хусусида

шундай дейилган: “Даромад келтирадиган ёки бошқа наф берадиган хўжалик фаолияти (касбкор машғулот); фойда олиш мақсадлари кўзланган ва қонунларга хилоф бўлмаган ҳар қандай ташкилий фаолият. Миллий (давлат) қонунлар ва халқаро шартномалар билан тартибга солинади; Бизнес хўжалик юритиш кўламига қараб йирик, ўрта ва кичик турларга бўлинади. Йирик бизнес ишлаб чиқаришда 500 дан ортиқ киши банд бўлган, ўрта бизнес эса 20 — 500 киши банд бўлган корхона (фирма) лар, кичик бизнес 10 — 20 ва ундан кам киши ишлайдиган корхоналарни қамрайди. Йирик ва ўрта бизнесга, асосан йирик ишлаб чиқариш, кўп сонли товарлар ишлаб чиқарадиган, механизациялашган ҳамда автоматлашган соҳалар киради. Кичик бизнес қишлоқ хўжалиги, аҳолига хизмат кўрсатиш соҳаларида кенг тарқалган. Кичик бизнес шароитга тез мослаша олиши билан бошқаларидан фарқланади ва шу боис у кенг тарқалган”.

Албатта, жаҳон халқлари тарихига эътибор қаратилса, тадбиркорликнинг муҳим шакли бизнес юритиш иқтисодий ишлаб чиқариш, савдо, тижорат, хизмат кўрсатиш соҳаларида муҳим рол ўйнайди. Бу борада бизнес тушунчаси хусусда европалик Питер Друкернинг фикрига кўра «Агар биз бизнес нима эканлигини билишни хоҳласак, биз уни мақсадидан бошлашимиз керак ... бизнеснинг фақатгина бир аниқ таърифи

мавжудки, бу ҳам бўлса, харидорни вужудга келтиришдир. Келгуси бизнес ёки унинг муваффақияти учун фирманинг ўз маҳсулоти ҳақида ўйлаши, бу асосий нарса эмас. Харидорнинг ўз хариди ҳақида фикр юритиши, уни қай даражада қадрлилиги – мана шугина бизнеснинг аҳамияти ва моҳиятини белгилайди [8. 31]», дейди.

Ҳар иккала тушунчаларнинг мазмуни ва моҳияти хусусида яна шуни қайд қилиш лозимки, тарихнинг кейинги даврларида, хусусан америкалик иқтисодчи олим Йезеф Шумпетер (1883-1950) тадбиркор учун мулк эгалиги мақомининг шарт эканлигини инкор қилиб, уни кишиларнинг турли табақаларига ҳослигини асослайди. У ўзининг “Иқтисодий ривожланиш назарияси” китобида тадбиркорни новатор, яъни янгилик яратувчи одам сифатида таърифланган [9. 21].

Унинг фикрича, “тадбиркорнинг вазифаси янги кашфиётларни амалга тадбиқ қилиш орқали ишлаб чиқариш услубини реформа қилиш (янгилаш) дан иборат. Кенг маънода кўриб чиқилганда тадбиркорнинг вазифаси янги очилган бозор ёки хом ашё базаси асосида янги товар ишлаб чиқариш ёки эскирганини модернизация қилиш учун янги технологиялар ишлатишдан иборат”. Муаллифнинг таърифига кўра, тадбиркор ишлаб чиқаришни ташкил этувчи, унинг янги йўллари белгиловчи ва янги

комбинацияларини ишлаб чиқувчи шахсдир.

Австриялик олимлар Л.Мизес ва Ф.Хайек ўз тадқиқотларида тадбиркорнинг шахсий қобилиятлари ва хусусиятлари, яъни унинг ўзгарувчан иқтисодий – ижтимоий ҳодисаларга муносабати, шунингдек, тадбиркорларнинг иқтисодий тизимни мувозанатлаштиришдаги ва тартибга солишдаги ролини таҳлил қилишга жиддий эътибор қаратганлар. Америкалик иқтисодчи олимлар Р.Хизрич ва М.Питерслар тадбиркорликни қийматга эга бўлган бирон бир янги нарса, ашёни яратиш жараёни, тадбиркорни эса бунинг учун зарурий куч ва вақт сарфлаб, ўз зиммасига молиявий, психологик ва социал рискларни олувчи ҳамда буларнинг эвазига мукофот сифатида пул ва ютуқлардан қониқиш олувчи шахс, деб таърифлаганлар [10.10]. К.Макконнел ва С.Брюлар тадбиркорни ишлаб чиқариш омилларини бирлаштирувчи, катализатор ва зифасини бажарувчи, бизнес юритишда қарорлар қабул қилувчи, янги технологияларни жорий этувчи, янги маҳсулотлар ишлаб чиқаришга интилувчи, таваккал (риск) қилишга мойил шахс сифатида изоҳлайдилар. Албатта, инсоният тарихий тараққиёти жараёнида доимо хусусий мулкнинг ҳақиқий эгаси бўлишга, ундан фойда олишга, шу тарзда тез ва сифатли маҳсулот ишлаб чиқаришга интилиб келади. Демак, тадбиркорлик ва хусусий

мулкка эгалик қилиш тарихнинг анчагина узоқ даврларига бориб тақалади.

Демак, ўрта асрлардаёқ Ғарбда ушбу йўналиш жадал ривожлана бошлаган. Тўғри, бу борада ўша кезларда дастлабки илмий манбалар вужудга кела бошлаган бўлсада, соҳани илмий ўрганиш ёки тадқиқ қилиш ғарблик олим ва мутафаккирларнинг илмий ишларининг тадқиқот объекти бўлмаган. Аммо бу борада ўша пайтларда ўзига хос илмий мактаблар шакллана бошлаган. Унга кўра, бизнес ва тадбиркорликни шахсий фойда олиш учун таваккалчилик тижорат ғоясини амалга оширувчи мулкдор, деб тавсифлайдилар. Мулкдорлар ишлаб чиқаришни ташкил қилади, режалаштиради, унинг натижаларини ўзлаштиради, деган хулосага келинганлигини кўришимиз мумкин [11.11].

Тадқиқотлар шуни кўрсатдики, ўзининг дастлабки шаклланиш ва ривожланиш босқичида тадбиркорлик асосан иқтисодий ва молиявий таваккалчилик билан боғлиқ бўлган. Чунки тадбиркорликка қўл урган шахс унинг фаолияти келажакда қандай натижа билан яқунланишини олдиндан айта олмайди. Зеро, бунинг учун авваломбор харидор ва мустақкам бозор бўлиши муҳим аҳамият касб этади. Бу даврда бизнес ва тадбиркорлик сифатида доимий даромадга эга бўлмаган деҳқон, ҳунарманд, савдогар ва бошқалар фаолияти тушунилиб, ўзгалар

молини муайян нархда сотиб олиб, уларни ва ўзининг молини ҳам муайян юқорироқ нархда сотиш фаолияти тушинилган.

Дарҳақиқат, тадбиркорликнинг моҳиятини таҳлил этиш шундан далолат бермоқдаки, унинг моҳияти ва мазмунига турли олимлар турли даврларда турлича ёндашганлар. Умуман, тадбиркорлик маълум иқтисодий фаолият тури сифатида маълум янги нарсани яратиш жараёни, тадбиркор эса бунинг учун барча зарур вақтини сарфлайдиган, барча молиявий, психологик ва ижтимоий хавф-хатарни ўзига олиб, эвазига мукофот сифатида пул ва эришилган ютуғидан қаноатланувчи шахсдир. Ёки “ишни ўз ҳисобидан олиб борувчи, бизнесни бошқариш билан шахсан шуғулланувчи ва керакли воситалар билан таъминлаш учун шахсий жавобгарликка эга, қарорни мустақил қабул қилувчи кишидир” [12. 23].

Олиб борган тадқиқотларимизга кўра, кичик бизнес ва тадбиркорлик назарияси бўйича республикамиз етакчи олимлари томонидан ҳам қатор илмий қарашлар ўртага ташланган. Жумладан, Г. Абдуллаева ишларида кичик ва ўрта бизнесни ташкил этиш механизми ва жараёнлари, уни режалаштириш ва бошқариш масалалари ёритиб берилган. Бундан ташқари, қўлланмада ҳозирги замонавий босқичда тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланишни мақсад қилиб қўйган шахслар учун эндигина

бизнесни бошлаш билан боғлиқ атамалар изоҳи ҳам берилганлиги эътиборга моликдир.

Айрим олимлар “тадбиркорлик” ва “бизнес” каби тушунчалар бир хил ёки, маънодош, деб ҳисобламайдилар. Бу борада М. Эшовнинг фикрича, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликка бағишланган хорижий ва мамлакатимизда нашр этилган адабиётлар натижаларига кўра, олимлар орасида унга нисбатан ягона фикр мавжуд эмас. Гарчи кўплаб мамлакатларда кичик ва ўрта корхоналарнинг расмий таърифлари қабул қилинган бўлса-да, уларнинг ўзаро тафовути ҳамда бир-биридан фарқ қилиши кузатилади, [13. 7]. Шу боис иқтисодчи У.В.Гафуров «Кичик бизнес субъектлари фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш шакл ва воситалари ҳақида сўз юритиб, кичик бизнес соҳасининг ривожланганлик даражасига кўра ўзгариб, унга мос тушувчи воситалар қўлланиб бориши лозим», деган фикрни илгари сурган.

Кўпгина адабиётлар ва юридик ҳужжатларда “тадбиркорлик” ва “бизнес” тушунчалари синоним тушунчалар сифатида талқин қилиниб, улар бир-биридан унчалик фарқ қилмайди. Аммо ишни ташкил этиш, уни юритиш, мақсад муддаолар, даромад ва фойда олиш ҳамда маълум фаолиятга йўналтирилганлиги билан бир-биридан фарқ қилади. Табиркорлик ҳақида масалан, Ўзбекистон

Республикасининг “Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида”ги қонуннинг янги таҳрири 3-моддасида “Тадбиркорлик фаолияти (тадбиркорлик) субъектлари томонидан қонун ҳужжатларига мувофиқ амалга ошириладиган, ўзи таваккал қилиб ва ўз мулкий жавобгарлиги остида даромад олишга қаратилган ташаббускорлик фаолиятидир”, – дея таъриф берилган.

Бундан кўринадики, моҳиятан бизнес ва тадбиркорлик ўз фаолиятига кўра турлича талқин қилинсада, улар бир-бирига ўхшаш маъно касб этади, яъни биргаликда ишлатилади ва бир-бирини тўлдиради. Айниқса ХХ асрнинг 80-йиллари охири-90-йиллари бошига келиб собиқ СССР даги барча Иттифоқдош республикаларда бўлгани каби Ўзбекистонда ҳам бозор муносабатларининг ташкил топиши учун қулай шарт-шароит етилди, давлат мулкчилиги ўрнида хусусий мулк таркиб топиб, инсон мулкнинг ҳақиқий эгасига айлана бошлади. Муҳим вазифа эса мулкчиликнинг турли шакллари, хусусан хусусий мулк, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ҳуқуқий асоси яратила бошланди.

XXI асрга келиб бизнес ва тадбиркорлик тушунчаларининг моҳияти янада кенгайди, унда банд бўлган аҳоли салмоғи ҳам ўзгара бошлади, дунёда анчагина тараққий эта бошлади. Айниқса Ғарбда ушбу соҳаларнинг таркибий тузилиши ўзгара бошлади. Бу борада Э. Эгамбердиев ва Х.

Хўжақуловларнинг ёзишича, замонавий Францияда кичик бизнес субъекти деганда, таркибига 10 тадан 50 тагача ходимлари бўлган микрофирмалар; кичик ва ўртача корхоналарга 50 тадан 500 тагача ходими бўлган корхоналар киритилади, 10 кишигача ходими бўлган корхоналар хунармандчилик корхоналари ҳисобланади [14. 54].

АҚШ да кичик бизнес субъектларидаги ишчи ходимлар сони 50 - 100 нафаргача қилиб белгиланган. М. Эшов Ғарбда 10 кишидан 50 кишигача ёлланма ишчига эга бўлган корхоналар кичик, 50 дан 500 гача ўрта ва 500 дан ортиқ ишчига эга бўлган корхоналар йирик корхоналар сифатида, Германияда ҳам кичик ва ўрта корхоналарнинг миқдорий мезонлари Франциядаги сингари белгиланган, дея қайд этади. Бунда эътибор бериладиган жиҳат шундаки, тадбиркорлик субъектининг катта кичиклиги, махсулот тури, даромади, ҳажми, ўз ўрнида экспорт салоҳиятидан келиб чиқишлини ҳам қайд этиш лозим. Масалан, Германияда ходимлар сони ва йиллик оборот кўрсаткичига кўра кичик корхоналарга 10 тагача, ўртача корхоналар қаторига 50 тагача ходими бўлган, йиллик обороти 100 млн. маркага етган корхоналар киритилади [15. 169].

Ўзбекистонда дастлаб кичик корхона ишчилари сони ўртача 100 нафардан ошмаслиги белгиланган бўлса, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 6 апрелдаги қарорига мувофиқ, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликка

ихтисослашган корхона ишчилари сонини 200 нафарга етказишга рухсат берилган.

Шу ўринда ўрта тадбиркорлик ҳақида ҳам сўз юритиш муҳим. Кичик бизнес ва тадбиркорлик тарихи ва назарияси борасидаги изланишларимизга кўра, тадқиқотлар шуни кўрсатдики, республикамизда ўрта бизнес тилимизда кўп ишлатилсада, ушбу соҳа ҳали жуда такомиллашганича йўқ. Бунинг исботи сифатида 2019 йил 17 декабрда “Ўрта бизнесни ривожлантиришни рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори лойиҳаси янги таҳрирда эълон қилинди. Унда 2020 йилнинг 1 апрелидан ўрта тадбиркорлик (бизнес) субъектлари тоифасига мулк шаклидан қатъи назар, ишлаб чиқариш соҳасида 100 дан 150 нафаргача, қурилишда 70 дан 100 нафаргача, қишлоқ хўжалиги ва бошқа ишлаб чиқариш соҳаларида, улгуржи савдода 30 дан 40 нафаргача, чакана савдо, хизмат кўрсатиш ҳамда бошқа ишлаб чиқаришдан ташқари соҳаларда 20 дан 30 нафаргача ўз ходимига эга бўлган ўрта корхоналар кириши белгиланди.

Тарихий тадқиқотларга кўра Ўзбекистон иқтисодиётида ҳам ўрта бизнес афсуски, жуда паст кўрсаткичда. Яъни, ўрта қатлам, бошқача айтганда ўрта мулкдорлар қатламини шакллантириш муаммоси мавжуд ва унга шу пайтгача етарли эътибор

қаратилмади, дея қайд қиладилар Э.Эгамбердиев ва Ҳ.Хўжақуловлар. Шу боис Янги Ўзбекистонда сўнгги пайтларда Президент Шавкат Мирзиёев томонидан вазирликлар ва тегишли идораларга ўрта бизнес тоифасини жорий этиш, кичик, ўрта, йирик бизнес мезонларини қайта кўриб чиқиш, уларни алоҳида механизмлар асосида давлат томонидан қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш бўйича аниқ таклифларни ишлаб чиқиш вазифаси юклатилганлиги [16.№ 189] бежиз эмас. Бу келажакда республикада ўрта бизнес учун ҳам зарур шарт шароитлар яратилишига туртки беришига шубҳа йўқ.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтганда, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш амалга ошираётган ислохотларнинг асосий бўғини ҳисобланади. Яъни, тадбиркорликнинг моҳиятини таҳлил этиш шундан далолат бермоқдаки, унинг моҳияти ва мазмунига турли тарихий даврларда турлича ёндошувлар бўлганлигини кўриш мумкин. Дарҳақиқат, мазкур соҳа ўз тарихий эволюцияси мобайнида ҳар бир тарихий давр, ҳар бир мамлакат ва жамиятларнинг ўзига хос иқтисодий ва ижтимоий мезонлари, шарт шароитлари ҳамда талабларига боғлиқ ҳолда шаклланганлигини тасдиқлади. Демак, кичик бизнес ва тадбиркорлик кишилар турмуш тарзининг бир бўлаги сифатида тарихан узоқ ўтмишга бориб

тақалсада, фақат совет тузуми ҳукмронлик қилган кезларда давлатнинг хусусий мулкка нисбатан олиб борган тескари сиёсати натижасида унутилди, ўз моҳиятини йўқотди. Аммо мустақиллик йилларида ушбу соҳанинг қайта тикланиши ва ривож учун кенг имкониятлар яратилди. Аждодларимиз турмуш тарзига хос анъанавий хусусий мулкка эгаллик қилиш ҳисси пайдо бўлди, кишиларда тадбиркорлик кўникмалари шакллана бошлади. Бу жараён бугунги Янги Ўзбекистонда улкан ислохотлар замирида янги асосларда такомиллаштирилмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Бусыгин А. Предпринимательство. Основной курс: учебник для ВУЗ ов – М: 1997. – С.14. Дашков Л. Предпринимательство и бизнес. // Учебник. -Москва, 1995. – С. 23.

2. Абдуллаев Ё, Каримов Ф. Кичик бизнес ва тадбиркорлик асослари. // 100 саволга 100 жавоб (1-қисм). -Тошкент: Меҳнат. 2000. – Б. 18-19.

3. Толковый словарь русского языка.(Под редакцией С.И. Ожегова и Н.Ю. Шведовой).-Москва.; А ТЕМП. 2013. – С 45

4. Насритдинова М, Ахмедов О. Бизнес стратегияси. – Тошкент, 1996 й. – Б. 12-13.

5. Қулматов А. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ривожланиши. -Тошкент: Шарқ, 2004. – Б. 123-124 .

6. Ўлмасов А, Шарифхўжаев М. Иқтисодиёт назарияси. -Тошкент: Меҳнат. 1995. – Б 192.

7. Қодиров А, Турсунов А. Иқтисодиёт назариясидан атамалар ва тушунчалар. -Тошкент., 2000. –Б. 13.

8. Drucek P. The Practice of management, - New York. Harper, 1954. – P. 31

9. Шумпетер Й. Теория экономического развития. -Москва., 1982. – С. 21

10. Хизрич Р, Питерс М. Предпринимательство, или как завести собственное дело и добиться успеха [Текст]: перевод с английского; общ ред. В.С. Загашвили.-М: Прогресс-университет, 1991.– С 10.

11. Болтабоев Р, Қосимова С ва бошқалар. Кичик бизнес ва тадбиркорлик. -Тошкент., 2012.- Б. 11.

12. Хоскин А. Курс предпринимательство. –Москва, 1993. – С. 23.

13. Эшов М. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг ривожланиши: омиллар, натижалар ва истиқболлар. / Монография. – Тошкент. 2017. – Б. 7.

14. Эгамбердиев Э, Хўжақулов Ҳ. Кичик бизнес ва тадбиркорлик. –Тошкент. : Маънавият, 1999 – Б. 54.

15. Абдуллаева Г. Германияда кичик бизнесни қўллаб-қувватлаш. // Жаҳон молиявий иқтисодий инқирозининг Ўзбекистон иқтисодиётига

таъсирини юмшатиш омиллари ва уни бартараф этиш йўллари мавзuidaги республика илмий-назарий конференцияси материаллари. -Тошкент, 2009. – Б. 169.

16. Тадбиркорликни ривожлантириш ва давлат бюджетига кафолатланган тушумларни таъминлаш таҳлил қилинди. (Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида 2019 йил 11 сентябр куни кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни янада ривожлантириш ҳамда Давлат бюджетига кафолатланган тушумларни тахминлашга бағишланган видеоселектор йиғилиши бўлиб ўтди //Халқ сўзи. 2019 йил 19 сентябрь, №189 (7419).